

(de Zwaan e. a.)

ook internationaal niet beducht moeten zijn voor het toonen van ruggegraat en, evenals elk goed vaderlander in den bezettingstijd, zich moeten inspireren met den geest van het „ende dispereert niet”. Daarvoor mogen offers, zelfs van het leven, gevraagd en gebracht worden. Daarmee zal men komen in de haven. Daarop kan een sterk, eensgezind, loyaal Rijk rusten, dat op de Voor-Aziatische sleutelposities sterk zal staan door gegrond vertrouwen op zijn karakter en zijn innerlijke kracht en wijsheid.

De heer **Algra**: Mijnheer de Voorzitter! Wanneer men vraagt, welke de verwachtingen zijn van de Regeering wat betreft de vruchten van het overleg met de Staten-Generaal betreffende dit wetsontwerp, dan moge wij zeker wel, ons refereerende aan de eigen verklaring der Regeering, antwoorden, dat zij hoopt op een zoo groot mogelijke parlementaire meerderheid vóór dit wetsontwerp, opdat zij zich daardoor gedragen wete bij het ondernemen van verdere stappen.

Dit neemt niet weg, dat er ook andere vruchten denkbaar zijn. Wij denken daarbij aan een confronteren van wederzijdse standpunten op een zoodanige wijze, dat de situatie er door wordt verhelderd. Het is een niet te versmaden positief resultaat van een debat, als men na afloop kan zeggen: nu weten wij in elk geval waar we aan toe zijn.

Er is echter meer. Aan de termen Regeeringspartijen en oppositie hechten wij niet die geprononceerde betekenis, die in den laatsten tijd ook hier te lande, misschien als gevolg van een zekere Anglomanie, aan ons wordt opgedrongen. Zelfs op zulk een wijze, dat in een blad, dat de politiek van de Partij van de Arbeid propageert, onlangs naar aanleiding van het debat in de Tweede Kamer — ik bedoel de discussie, die volgde op de interpellatie van den heer Joekes aan Minister Gielen — het antwoord van Minister Gielen werd gewraakt met de redeneering, dat zulk een antwoord wel een zeker succes zou kunnen worden genoemd, wanneer de interpellatie was gekomen van de zijde van de oppositie, maar niet, nu zij kwam van de zijde van een der Regeeringspartijen. Wij zien de zaken anders!

De Regeering komt hier niet om met de woordvoerders der Regeeringspartijen als secundanten, een strijd te leveren met de oppositie, maar zij is hier tot het plegen van overleg met de Kamer, opdat het aandeel der Staten-Generaal in de wetgevende macht tot zijn recht kome. Dat beteekent, dat het voeren van oppositie om de oppositie nooit geoorloofd is, maar dat de Regeering de critiek en de suggesties, die hier naar voren komen, met dezelfde loyale openheid zal beantwoorden, onverschillig van welken kant zij komen. Wij zullen ons hebben te onthouden van alle „kleine” critiek, maar wij moeten er ook op kunnen rekenen, dat de verdediging van dit buitengewoon belangrijke wetsontwerp, van welke zijde die verdediging ook komt, nooit zal culmineeren in het bezigen van vage en bloemrijke uitspraken over de „creatieve” betekenis van dit wetsontwerp.

Met andere woorden, Mijnheer de Voorzitter, als wij bij onze critiek er naar trachten, een positieve bijdrage te leveren voor de groote nationale zaak, die hier in het geding is en de Regeering wil met loyale openheid rekening houden met die critiek en daarvan bij deze discussie doen blijken, dan kan de vrucht van dit debat zijn — ook al hebben we elkaar niet in alles overtuigd, of misschien zelfs ten opzichte van de hoofdzaak, niet overtuigd —, dat wij elkaar toch beter leeren verstaan, weten wat wij aan elkander hebben en dat het besef van gemeenschappelijke verantwoordelijkheid voor de toekomst van het Rijk er in wordt geëffectueerd.

Ik sprak van een buitengewoon belangrijk wetsontwerp. Wij hebben hier te doen met een machtigingswet van zeer verre strekking. De Regeering vraagt aan de Kamer haar te machtigen aan een drietal nog onbekende personen, die een nog niet vastgestelde en reeds daarom bij de Kamer niet bekende Instructie zullen ontvangen, een taak op te dragen van zulk een betekenis en consequentie als er sedert de vestiging van het Koninkrijk nog door niemand is aanvaard. Ik wil daar iets meer van zeggen. Zeer beslist verwerp ik de constructie, als zou dit wetsontwerp in hoofdzaak bedoelen Opperbestuur en Algemeen Bestuur geographisch dicht bij elkaar te brengen. Ook dan nog zou er reden zijn tot critiek. De vraag mag wel worden gesteld of er niet eerder moet worden gesproken van een vermenging van die beide. Deze drie heeren vormen een commissie, die opdracht krijgt ginds op het gebied van het Opper-

(Algra)

bestuur bevoegdheden uit te oefenen. Zij vindt daarbij als tegen-speler den Luitenant-Gouverneur-Generaal, die het Algemeen Bestuur uitoefent, maar de drie Commissarissen-Generaal en de Luitenant-Gouverneur-Generaal te zamen vormen met zijn vieren één commissie, die als één geheel naar buiten optreedt. Geen wonder, dat de vraag gesteld wordt, hoe dat nu zit? Oefent de Luitenant-Gouverneur-Generaal mede als lid van de Commissie-Generaal bevoegdheden uit op het gebied van het Opperbestuur?

Er is gezegd, en te recht, dat door den loop der omstandigheden de Luitenant-Gouverneur-Generaal buiten de grenzen van zijn normale werkzaamheden trad. Hij deed veel méér, hij deed soms heel iets anders dan het Algemeen Bestuur uitoefenen. Is het practisch niet zoo, dat nu de bestaande situatie gehandhaafd blijft, met dien verstande, dat de heeren met zijn vieren gaan doen wat de heer van Mook tot nu toe alleen meende te moeten of te mogen doen. Ik begin er aan te denken, Mijnheer de Voorzitter, omdat de Minister zelf spreekt van de „versterking van ons team”, zooals dat in de Commissie-Generaal is belichaamd. Ik denk daar ook aan, omdat in de zeer leerzame rede van den heer Ruijs de Beerenbrouck, aan de overzijde gehouden, duidelijk de teneur naar voren kwam: de Luitenant-Gouverneur-Generaal gaf door zijn optreden aanleiding tot gefundeerde critiek; beëindiging van zijn ambtsperiode is binnen het kader van het huidige Regeeringsbeleid niet te verwezenlijken en dus is hier een gelukkige oplossing gevonden. Ik geloof nog meer, dat dit de bedoeling is, omdat de Regeering in de Tweede Kamer verklaarde:

„De Regeering biedt dus thans in dit ontwerp deze constructie aan, dat drie Commissarissen-Generaal worden benoemd en dat in de Commissie-Generaal, door deze Commissarissen-Generaal gevormd, de Luitenant-Gouverneur-Generaal zitting heeft, omdat zij meent, dat het onmisbaar is, dat deze beide organen in nauwe samenwerking te zamen komen en omdat zij meent, dat zoowel in feite, als in theorie de opperbestuurlijke werkzaamheden en die van het Algemeen Bestuur zoo nauw verweven zijn, dat het niet uitvoerbaar of wenschelijk is deze organen anders dan gezamenlijk hun functies te doen verrichten, voor zoover ook de Luitenant-Gouverneur-Generaal in het Opperbestuur een taak heeft te vervullen.”

Ik meen dan ook te mogen concludeeren, dat het hier niet zoozeer gaat om het „lijfelijk” bijeenbrengen van „Opperbestuur” en „Algemeen Bestuur”, een tijdelijk uitschakelen van den geographischen afstand Den Haag—Batavia, maar om een wijziging in de situatie te Batavia in dien zin, dat het persoonlijk gouvernement van den heer van Mook op bepaalde terreinen en voor bepaalde zaken vervangen wordt door het gouvernement van een kleine commissie.

Dit is echter nog niet de kern van de quaestie. In de stukken is telkens sprake van „Opperbestuur”. Met het hanteeren van dezen term wijst men heen naar art. 62 der Grondwet. De constitutioneele Koning heeft het opperbestuur over de koloniën. Opperbestuur is in art. 62 dus niet een orgaan, maar een functie. En er heerscht in de literatuur en in de practijk een verblijdende overeenstemming over de vraag, wat die functie beteekent. Zij bestaat uit niet meer dan twee taken, nl. het oefenen van contróle op en het geven van algemeene richtlijnen voor het Algemeen Bestuur in Nederlandsch-Indië. Niets meer en niets anders.

Maar dan is het ook duidelijk, dat in het aanhangige wetsontwerp niet maar sprake is van een opdracht aan de Commissie-Generaal om bevoegdheden uit te oefenen, die tot het Opperbestuur, bedoeld in art. 62 van de Grondwet, behooren. De Commissie-Generaal krijgt een veel omvangrijker opdracht. Zij zal aanrakingen hebben met vertegenwoordigers van volkenrechtelijke organisaties van bevriende Mogendheden. Zij zal besprekingen kunnen voeren met vertegenwoordigers der Regeeringen van Engeland, Amerika, Australië, China en Frankrijk, in verband met de liquidatie van den oorlog met Japan en alle daaruit voortvloeiende regelingen op militair en economisch gebied. De even delicate als onbevredigende verhouding tot het geallieerde opperbevel in Zuid-Oost-Azië zal stellig een voortdurende zorg voor de Commissie-Generaal zijn. Maar dit alles kan niet worden ondergebracht onder het Opperbestuur en artikel 62 der Grondwet. Dit raakt evenzeer het opperbestuur der buitenlandse betrekkingen.

(Algra)

De Commissie-Generaal zal zich verder bezighouden met besprekingen betreffende de toekomstige staatkundige verhoudingen binnen het Koninkrijk. Ik weet zeer goed, dat de Commissie formeel geen definitieve beslissingen kan nemen. Maar zij zal haar werk in dit opzicht alleen vruchtbaar kunnen doen, als zij er op mag rekenen, dat haar plannen, voorstellen, concepten, zooals die uit de besprekingen te voorschijn komen, door de Regeering zullen worden overgenomen en verdedigd. Als zij slaagt, dan is de beslissing over den toekomstigen status van Nederlandsch-Indië en daarmee over de toekomstige structuur van het Koninkrijk in feite gevallen. Wie dat ontkennen wil, maakt de Commissie-Generaal in de oogen van de andere „partijen” bij de besprekingen in Indië tot een studiecommissie.

Maar alweder, dit alles heeft betrekking op heel iets anders dan het Opperbestuur, waarvan art. 62 der Grondwet spreekt. Dit raakt het geheele Koninkrijk en niet eenig deel daarvan. Dit heeft betrekking op de taak der Rijksregeering als zoodanig. Ik laat nu nog rusten, dat de opsomming van de taken der Commissie-Generaal in artikel 3 van het wetsontwerp niet limitatief is. Maar in elk geval klopt de inhoud van art. 3 niet met die van lid twee van art. 1, waar alleen sprake is van bevoegdheden van het Opperbestuur over Nederlandsch-Indië.

Wij hebben dus deze vraag te overwegen: zal de Eerste Kamer der Staten-Generaal haar sanctie geven aan een machtigingswet, waarbij een taak van zulk een omvang en zoo zware consequenties in handen wordt gelegd van drie onbekende personen, voor wie de Instructie nog niet gereed is en die waarschijnlijk een Instructie zullen krijgen, waarbij veel aan hun eigen discretie wordt overgelaten?

Men heeft de vraag anders willen stellen, nl. waaraan geeft zij de voorkeur: aan den huidige toestand van persoonlijk gouvernement van den Luitenant-Gouverneur-Generaal of aan het optreden van deze Commissie-Generaal?

Ook zonder dat ik de personen ken of de Instructie kan weten, ben ik geneigd te zeggen: aan het laatste. Maar ik ben verplicht de vraag vrij te houden van dit opportunisme. Zij moet blijven luiden: zijt gij bereid goed te keuren, dat er onderhandelaars worden benoemd, die besprekingen zullen voeren over de toekomstige structuur van het Koninkrijk en daartoe voorloopige overeenkomsten zullen afsluiten?

Als ik de zaak zoo bezie, dan trek ik geen vergelijking met de Commissie-Generaal van 1815, nog minder met die van latere Commissarissen-Generaal. Dan moet ik veeleer denken aan de situaties, waarbij, na beslissingen op het oorlogsveld, om te komen tot staking der vijandelijkheden en het opstellen van vredespreliminaren, gevolmachtigden worden benoemd. Daarbij kan het gaan om beslissingen betreffende allesbeheerschende levensbelangen van het volk. Later volgt dan de goedkeuring en die procedure kan nog aanleiding geven tot allerlei moeilijkheden en verrassingen. In den regel is het zóó, dat bij het benoemen van zulke onderhandelaars in situaties, waarin op korten termijn in feite onherroepelijke beslissingen moeten vallen, er sprake is van „noodrecht”. De verantwoordelijkheid voor het voeren van zulke besprekingen is zoo groot, dat zij feitelijk alleen gedragen kan worden door de leiders der Regeering zelf. Normaal is, dat in een dergelijke dwangpositie de in laatste instantie verantwoordelijke personen zélf hun hoofd op het spel zetten. En dan verstomt het debat over dat geoorloofd zijn van delegatie of over het verschil van opdracht en toedracht.

Wij hebben nu de algemeene vraag tot de volgende twee vragen te herleiden: eerst, of de huidige situatie het nemen van zulk een noodmaatregel wettigt, een noodmaatregel, die bestaat in het verleenen van de thans gevraagde machtiging en daarna, of wij deze machtiging aan deze Regeering en in dezen vorm kunnen verleenen. In elk geval zal de discussie aan ernst en openheid winnen, als de Regeering wil toestemmen, dat het hier inderdaad gaat om de zoeven door mij geschetste betekenis der volmacht en dat dus artikel 1, lid 2, een onvoldoende omschrijving geeft voor wat wordt gevraagd.

Ik kom dus nu eerst tot de vraag naar de noodzaak. Wij hebben een verklaring van de Regeering, dat het landsbelang een spoedige behandeling van dit ontwerp eischt. Er wordt telkens gesproken over een impasse, over het weder op gang brengen van de onderhandelingen, etc. Maar hier is in de eerste plaats veel onduidelijk en in de tweede plaats wordt niet aangetoond, waarom de zg. impasse de uitzending van de Commissie-Generaal vordert. Want als van een impasse moet worden gesproken, dan

is die, als wij op de berichten in de pers mogen afgaan, daarin gelegen, dat de Regeering zich in het afgelopen jaar in sterke mate heeft vastgelegd in dien zin, dat zij een agreement met het nationalisme in Indië alleen te verwezenlijken achtte door een overeenkomst met de leiders van de „Republiek”. Die leiders hebben daarvan geprofiteerd. Zij hebben hun eischen zoodanig opgevoerd, dat er ten slotte geen basis voor besprekingen meer overbleef. Daardoor liep de politiek van de Regeering vast.

Het gevolg was, dat juist van de zijde van hen, die het met het uitgangspunt van de Regeering eens waren, op bijna driftige, maar niet gemotiveerde wijze op haast werd aangedrongen. Die aandrang is niet van vandaag of gisteren. Op 27 November 1945 verscheen in het dagblad *Het Parool* een artikel met het opschrift „De laatste kans”, waarin o.a. staat:

„De geschiedenis rijdt thans op de derde versnelling en wij hollen achteraan; onze achterstand wordt met den dag grooter.”

Op 1 December van het vorige jaar verscheen er in hetzelfde blad een artikel „Nog eenmaal de laatste kans”, waarin staat:

„Het tempo, waarmee we 'n catastrofe tegemoet jagen, is verbijsterend. Nog altijd schrijven onze kranten over „wettig gezag”, „orde”, „Nederlands plicht om leiding te geven” alsof er niets veranderd is en men beweegt zich tusschen die oude koeien met de zelfverzekerdheid van een slaapwandelaar.”

Het is merkwaardig, dat toen reeds door dit blad naar een middel werd gezien om de laatste kans te grijpen.

„Eén ding”, zoo lazen wij toen reeds, „kan ons nog redden, dat de Ministers Schermerhorn en Logemann zelf naar Indonesië gaan met de meest volstrekte volmachten, en daar een beslissing treffen.”

In het licht van deze oude aansporingen tot haast en tot een spoedig vertrek van den heer Schermerhorn naar Indië maken nieuwe aansporingen in denzelfden geest niet meer dien indruk. Wanneer men spreekt over de „revolutionaire situatie” en meent, daarmee voldoende te hebben gearchitueerd, dan vergist men zich. Wij verwachten van de Regeering zakelijke argumenten, waarom de uitzending dezer Commissie-Generaal noodzakelijk is en waarom zij zoo'n haast heeft.

Hierbij wil ik mijn betoog toespitsen op twee punten. In de eerste plaats vraag ik: hoe is het verband tusschen dit wetsvoorstel en de Kabinetsformatie? Want dit wetsvoorstel is niet een reactie op een in de laatste paar weken in Indië ontstaan acuut stadium. Althans niet alleen. Het plan werd aan de orde gesteld in de dagen, toen de heer Minister-President als Kabinetsformateur, in overeenstemming met de door den vorigen Minister-President in zijn politieke redevoeringen ontwikkelde gedachten, afzag van de vorming van een nationaal Kabinet en een Kabinet vormde, dat steunde op twee partijen. Tusschen de opvattingen der twee partijen was een duidelijke nuanceering waarneembaar wat betreft de Indische quaestie. Ik moet mij hier voorzichtig uitdrukken, omdat er in die partijen zelf ook wel enig verschil is. Ik meen te weten, dat de heer Logemann de dingen iets anders beziet dan zijn partijgenoot de Kadet. En ik lees in *Het Vrije Volk* van 27 Augustus 1946, dat binnenkort de Minister van Overzeesche Gebiedsdeelen zal spreken op een congres van de Partij van de Arbeid, waar die partij haar standpunt zal bepalen ten opzichte van de Indonesische quaestie.

Maar toch — niemand zal ontkennen, dat de reacties op het rapport der Commissie van Poll heel anders waren in het Rooms-Katholieke kamp dan in dat van de Partij van de Arbeid. De motie van Poll was niet als een motie van goedkeuring bedoeld. Zij was een heel tam slot van een niet geheel bevredigend debat, en in dit laatste slot vonden de beide regeringspartijen elkaar, zonder dat de critiek van het rapport der commissie van Poll door de ene partij was verloochend of door de andere als juist was erkend.

En toen kwam heel kort daarop de Commissie-Generaal aan de orde bij de Kabinetsformatie. Daarom stel ik deze vraag: in hoever is het toen gevormde plan bedacht als middel om nieuwe spanningen tusschen de beide genoemde partijen betreffende de Indische quaestie te voorkomen? M. a. w. ik vraag: is de uitzending van de Commissie-Generaal het sluitstuk van de Kabinetsformatie?

8ste VERGADERING. — 30 AUGUSTUS 1946.

256. Instelling van een Commissie-Generaal voor Nederlandsch-Indië.

(Algra)

Bij de besprekingen tusschen den Kabinetsformateur en leidende figuren in de Partij van de Arbeid is ook op informeele en vriendschappelijke wijze van gedachten gewisseld over personen. Daarom vraag ik categorisch: zijn bij de toen gehouden besprekingen ook reeds voor de Commissie-Generaal namen genoemd en in dat opzicht toezeggingen gedaan? Vraag ik dit uit nieuwsgierigheid? Of alleen om het historisch belang? Neen, het gaat mij alleen om de noodzaak der Commissie. In hoeverre ligt die noodzaak bij de zoogenaamde impasse, in hoeverre bij de wenschelijkheid tot ontwarring van Opperbestuur en Algemeen Bestuur en in hoeverre bij de wenschelijkheid om voor twee partijen in Nederland een gelijkelijk aanvaardbare aanvulling van de Kabinetsformatie te vinden?

Ik kom nu tot de tweede vraag in verband met de zoogenaamde noodzaak. Er is een Engelschman, die een zeer gezaghebbende positie bekleedt, in Batavia aangekomen, nl. Lord Killearn. Staat de haast, waarmee de Commissie moet worden uitgezonden, daarmee in verband? Wij hebben het eerder meegemaakt, dat onder een zekere medewerking van een Engelschman bepaalde besprekingen zijn gevoerd te Batavia en voorloopige conclusies zijn getrokken, die de bedoelingen van de Nederlandsche Regeering niet heelemaal dekten. Moeten we rekening houden met de mogelijkheid, dat er in Batavia een driehoeksverhouding komt: de Commissie-Generaal, Sjahrir c.s. en de Engelschen? Ik vraag dit vooral in verband met de geruchten over het typische voorstel, dat de Engelsche Regeering aan de Nederlandsche zou hebben gedaan, om Sjahrir als vertegenwoordiger van de Repoebliek te erkennen.

Ook hier hebben we behoefte aan een zéér concreet antwoord. Is de Regeering bereid te verklaren, dat de voorbereidende besprekingen over de toekomstige structuur van het Koninkrijk volstrekt gevrijwaard zullen blijven van inmenging van de zijde van een vreemde Mogendheid? Ik acht deze vraag zeer belangrijk, Mijnheer de Voorzitter! Wij willen en mogen niet, ook niet op de aanstaande Rijksconferentie en evenmin bij toekomstige beslissingen in de Staten-Generaal, in een dwangpositie worden gebracht, doordat een Commissie-Generaal zich tegenover Engelse vertegenwoordigers op een bepaalde oplossing althans moreel heeft vastgelegd. Wanneer de bedoeling van de uitzending der Commissie-Generaal mede is, aan de Engelschen te Batavia een team te presenteren, dat speciale bevoegdheden heeft en daar stappen van ver strekkende betekenis te ondernemen, is dat voor ons reden te meer om tegen dit ontwerp bezwaar te maken. Een bepaald gebaar van een der in het plafond geschilderde figuren in deze vergaderzaal heeft voor ons een waarschuwend betekenis.

Dit gedeelte van mijn betoog, Mijnheer de Voorzitter, meen ik te moeten besluiten met ernstigen twijfel uit te spreken, of wij ons door in het vage gehouden verklaringen over de noodzaak en de buitengewone urgentie van dit wetsontwerp mogen laten overtuigen.

Thans kom ik tot de volgende vraag.

De Regeering vraagt met de indiening van dit ontwerp van het parlement een buitengewoon vertrouwen tegenover een minimum van informaties. Het gaat om een opdracht, die door den tekst der wet niet gelimiteerd wordt, te verleenen aan ons onbekende personen en met een ons onbekende Instructie. Ik ben niet overtuigd, dat de Regeering ons officieel in die onbekendheid moet laten. De Minister zal begrijpen, waarom ik hier zeg: officieel.

Maar nu wij in die onbekendheid onze conclusies moeten opmaken en onze stem motiveeren, blijft ons geen andere weg over dan te vragen of wij op grond van wat ons betreffende de regeringspolitiek bekend is, het gevraagde vertrouwen kunnen schenken.

Ik moge bij het overwegen van die vraag beginnen met een woord van waardeering. De radiorede, door den Minister gehouden een jaar na de capitulatie van Japan, bevatte duidelijke taal. Er waren momenten in die rede, die wij met groote instemming hebben gehoord. Maar nog meer waardeeren wij, dat de Regeering er den vollen nadruk op legt, dat zij geen ontbinding van het Koninkrijk wil, maar een oplossing beoogt, waarbij de vereenigde staten van Indonesië zelfbestuur erlangen binnen het Rijksverband. Wat daaromtrent in de Memorie van Antwoord wordt gezegd, is van zeer geruststellenden aard.

Handelingen der Staten-Generaal. — 1946II. — I.

Met groote belangstelling hebben wij kennis genomen van de verslagen van de conferentie van Malino. De decentralisatiegedachte, die daar tot uitdrukking kwam, is reeds sedert jaren uit den kring onzer partij met zeer gezaghebbende stem verdedigd. De bereidheid tot samenwerking, die daar aan den dag trad, was ons het bewijs, dat hier weer het ware gezicht van Indië werd gezien.

Ik moge hierbij ook vermelden, dat het spreken van generaal Spoor hier te lande een uitnemenden indruk heeft gemaakt. U vergunt het mij, Mijnheer de Voorzitter, in dit verband mijn groote bewondering uit te drukken voor onze jongens in Indië. Er zijn duizenden onder hen, die eerst hier te lande bij de B.S. met eere hun plicht hebben gedaan. Toen de werftrom voor Indië werd geroerd, meldden zij zich opnieuw, nu onder een vaandel, dat openlijk in vrijheid werd ontplooid, dikwijls onder leiding van dezelfde officieren, die hun voorgingen in den ondergrondschen strijd. Uit hun brieven blijkt mij telkens opnieuw, met welk een bijna trotsche vreugde zij het zien, hoe de verbijsterde en geterroriseerde Inheemsche bevolking tot rust komt en weer moed en vertrouwen krijgt, overal waar de Nederlandsche soldaat vrede brengt. Deze korte opmerkingen mochten niet achterwege blijven, Mijnheer de Voorzitter, nu aan de overzijde een dergenen, die daar de door de Regeering gehoopte zoo groot mogelijke meerderheid hielpen vormen, zich tot de verklaring verstoutte, dat, als er in Indië gevochten wordt, dit een gevolg is van het feit, dat de Indonesiërs door de Nederlandsche troepen worden geprovoceerd.

Het is hoog noodig, dat deze mannen, klein in getal, maar groot in plichtsbef en trouw, duidelijker komen te verstaan, dat het Nederlandsche volk en zijn Regeering met hen meeleeft in gevoelens van bewondering en dankbaarheid. Maar dat is niet genoeg. Zij moeten zoo snel mogelijk versterking hebben. Daarbij wil ik de Regeering op één punt ernstig waarschuwen. De nadruk wordt er op gelegd, dat deze troepen politiediensten verrichten en geen oorlog voeren. Dat is in principe juist. Maar zij staan tegenover benden, door de Japen opgeleid en soms ook aangevoerd, en van de meest moderne wapens voorzien. Het zou misdadig zijn, wanneer aan onze jongens in deze situatie het materiaal zou worden onthouden, dat zij noodig hebben, met name de zware wapens. Wat hier aan geld zou worden bespaard, zou dubbel betaald worden met bloed. En wanneer sommige bondgenooten daarbij opzettelijk mochten tegenwerken, omdat zij politiek of economisch belang meenen te hebben bij een labiele toestand en een machteloos Nederlandsch Gouvernement, dan vertrouwen wij, dat de Regeering daartegen zich met vastberadenheid zal laten gelden en de meest energieke stappen zal ondernemen. Wat onze jongens noodig hebben mag niet in Singapore blijven liggen. Het wordt daar toch al vol genoeg met wat door de Straat van Malakka uit Deli daarheen wordt gevoerd.

Maar wanneer wij gaarne waardeeren wat de Regeering doet en heeft gezegd, blijft het ons des te meer een vraag, hoe zij de ongelukkige verklaring van de vorige Regeering, die de mogelijkheid van een spoedigen vervaldatum van het Koninkrijk in uitzicht stelde, niet rondweg verloochent. Maar veel meer — en dat is het punt, dat in de tweede plaats bij onze overweging in zake het vertrouwen in het beleid der Regeering aan de orde komt — blijven wij bezwaren koesteren, omdat de Regeering ondanks de principieele bezwaren en divers slechte ervaringen blijft vasthouden aan het voortzetten of heropenen van de onderhandelingen met de Repoebliek Indonesia. Ik behoef daarover niet in den breede uit te weiden, maar wil er slechts op wijzen, dat op 16 October 1945 de toenmalige Regeering bij monde van Minister Logemann verklaarde:

„dat praten met het Soekarno-regime even onwaardig als onvruchtbaar moest zijn. Onwaardig, omdat ir. Soekarno zich volledig geïdentificeerd heeft met het Japansche regime en volstrekt vijandig staat tegenover Nederland. Onvruchtbaar, omdat met dezen leider, met niets minder tevreden dan met volstrekte onafhankelijkheid, geen gemeenschappelijke basis te vinden zou zijn.”

En op 16 Januari 1946 verklaarde de heer Joekes in de Tweede kamer — en ik stem daarmee van harte in —

„Besprekingen met nationalistten moeten worden gebonden aan een stellige voorwaarde, d.i. dat erkend wordt

256. Instelling van een Commissie-Generaal voor Nederlandsch-Indië.

(Algra)

door degenen, met wie de Regeering zich bereid verklaart te spreken, het gezag van de Nederlandsche Regeering over Indië als het eenige wettige gezag."

Mijnheer de Voorzitter! Ik zou uit de rede van den heer Joekes veel meer met instemming kunnen citeeren, maar ik zal het hierbij laten. Aan het slot sprak de heer Joekes de hoop uit, dat de Nederlandsche Regeering voor oogen zal houden:

„dat zij, die met de leiding van de z.g. republiek zich op het standpunt stellen, dat Nederland wel is waar een bekende, maar overigens vreemde Mogendheid is, zich onttrekken aan het wettig gezag en niet in aanmerking komen voor medewerking aan de staatkundige ontwikkeling."

Deze hoop nu, Mijnheer de Voorzitter, is niet vervuld.

Want wat heeft de Regeering sedert dien, wat Java betreft, anders gedaan dan onderhandelen met het regime-Soekarno en met dat regime alléén?

Zij heeft den naam Soekarno vermeden. Zij heeft zelfs met een zekere graagte zich zelf een tegenstelling tusschen Soekarno en Sjahrir gesuggereerd. Die tegenstelling was er — tijdens de Japansche overheersching. Maar daarna is Sjahrir een dienst-knecht geworden in het huis van Soekarno. Daarna heeft hij een minimum program helpen opstellen, dat begint met 100 pct. onafhankelijkheid te eischen. Hij gaat uit van de gedachte, dat Nederland een vreemde Mogendheid is.

De Regeering is niettemin blijven praten met het regime-Soekarno, terwijl zij precies wist welk een rol Soekarno tijdens de bezetting had gespeeld. Terwijl zij in staat was, aan heel de wereld, o.a. door authentieke films, te toonen welk een rol Soekarno had gespeeld.

Het kon niet tot eenig resultaat leiden. En toen de zomer van dit jaar begon, moest de voorlichtingsdienst van de Nederlandsche Regeering verklaren, dat de zaak vastgelopen was en dat bij de Regeering de hoogst ernstige vraag was gerezen of de gesprekspartner der Nederlanders wel in een positie verkeert, waarvan men zich resultaten mag voorstellen.

Het is niet alléén, dat aan het hoofd van de Repoeblik een man staat, die geheel doordrenkt is van het fascisme, tot in de manier van zijn optreden toe. Op den verjaardag van de Repoeblik prijkte hij 's morgens in generaalsuniform en na den middag had hij zich in het kostuum van admiraal gehuld. Of hij daarbij de hooge onderscheidingen droeg, hem door den Japanschen Keizer voor zijn medewerking aan de Japansche terreur en afbraak op Java verleend, vermeldt het verslag niet.

Het is niet alléén, dat er met de Repoeblik geen basis voor onderhandeling te vinden is. Er is meer.

Ik denk aan de terroristische aanvallen, aan den gruwel van Tangerang b.v. Tot nu toe hebben sommige bewonderaars van de politiek van de vorige Regeering degenen, die verontrust en verontwaardigd waren over de moorden en ontvoeringen, op tweeërlei wijze trachten te troosten. Zij zeiden: het zijn bijkomstigheden, men moet het op den koop toe nemen. Bij een revolutie gebeuren altijd van die excessen. Een mijner vrienden is enkele weken geleden uit Indië teruggekeerd als een oud en zwijgzaam man. Hij heeft met zijn zoonje de verschrikkingen in de gele hel doorstaan, maar toen zij samen na de capitulatie van Japan de vrijheid tegemoet gingen, werd de jongen ontvoerd en vermoord. Zulke gevallen zij er bij honderden, Mijnheer de Voorzitter. En het wordt mij bitter in het hart, als men dan spreekt van excessen, die, nu ja, altijd bij een revolutie voorkomen, die men niet wil goedpraten, maar toch ook wel een beetje kan begrijpen.

Verder tracht men de Repoeblik van alle schuld aan deze excessen vrij te pleiten, door onderscheid te maken tusschen de ongeregelde benden en het leger van de Repoeblik, de T.R.I. Daarom is het zoo uiterst belangrijk, dat generaal Spoor heeft verklaard, dat er geen leger der Repoeblik bestaat. Dat de T.R.I. alleen maar een poging is om de benden gelijk te schakelen. Wij zijn blij met die mededeeling. Niet omdat wij het anders niet zouden weten, ook niet omdat de generaals- en admiraals-uniformen er door in een merkwaardig licht verschijnen, maar omdat door deze verklaring van generaal Spoor de waarheid eindelijk officieel wordt erkend.

Ik heb deze schijnbare uitweiding noodig, Mijnheer de Voorzitter, om tot mijn conclusies te komen. Het gaat om onze verhouding tot de Repoeblik. Haar vrienden in Nederland dringen

telkens aan op staking der vijandelijkheden. De Regeering is bereid daartoe mede te werken, mits — aldus de Minister — „veilig blijven gesteld alles en allen, die thans hun veiligheid van de geallieerde wapenen afhankelijk weten". Dat beteekent dus, dat er een soort status quo zou komen met de consequentie, dat buiten de door onze troepen bezette plaatsen de veiligheid, ook der inheemsche bevolking, een fictie zou blijven. De Regeering mag op die voorwaarden geen staking der vijandelijkheden bevorderen. Zij mag die staking alleen bevorderen in dien zin, dat overal op Java weer recht en veiligheid heerschen. Dat is zij als de wettige Regeering verplicht. Dat is zij ook jegens de bevolking op Java verplicht.

Besprekingen met de Repoeblik om tot een politieke oplossing te komen, zijn tot onvruchtbaarheid gedoemd. Besprekingen om te komen tot „staking der vijandelijkheden" bergen het gevaar in zich, dat de Regeering de verantwoordelijkheid voor millioenen van haar onderdanen op een groot deel van Java van zich afschuift.

Besprekingen met de Repoeblik bergen echter momenteel nog een ander gevaar in zich. Zij vormen een ernstige bedreiging van Malino. De Minister moet dat weten. Hij weet, op welk een felle wijze de pers en de radio van de Repoeblik zich over de gebeurtenissen te Malino hebben uitgelaten. Ik heb de stukken daaromtrent bij mij, maar zie er vanaf ze te citeeren. De Regeeringsvoorlichtingsdienst zal den Minister ongetwijfeld hebben voorgelegd, wat in het blad *Rajat* over Malino werd geschreven. Ongetwijfeld zal hij zijn ingelicht over de jongste radioredevoeringen van Soetomo. Hij weet dus, dat de Repoeblik de verblijdende resultaten van Malino met verbetenheid bestrijdt. En dat ligt volkomen in de lijn. Wanneer Malino tot blijvende resultaten leidt, is er plaats voor een autonoom gebied Java, maar niet voor de Indonesische Repoeblik. De Repoeblik verwerpt principieel de federale structuur van Malino. Zij wil een eenheidsstaat onder leiding van Soekarno. Zij pretendeert het gezag over Indië van Sabang tot Hollandia. In een vroeger stadium bleek zij bereid, tijdelijk genoegen te nemen met een gebied van meer beperkten omvang. Maar toch, zoodra zij de kans ziet, zal zij trachten Malino te vernietigen. Haar vrienden in Nederland volgen dezelfde tactiek. Ik moge verwijzen naar wat de heer J. de Kadet over deze materie geschreven heeft. Als er gerept wordt van een nieuwe rechtsorde in de Buitengewesten en van de vrije beraadslagingen in Malino, dan noemt de heer de Kadet dit Regeeringsleugens. En als de Regeering infiltraties van rampokkende zg. nationalistes verder belet, dan heet het in de taal van den heer de Kadet, dat het nationalisme over de kling wordt gejaagd. De heer Logemann is het in dezen niet met zijn partijgenoot eens en hij spreekt den wensch uit, dat de Partij van de Arbeid een duidelijk geluid late hooren, op welke wijze zij het Indonesische probleem wenschte te zien aangevat. Zelfs ten aanzien van de aanvulling van het probleem ontbreekt dus nog de duidelijkheid. Daarom komt er nu een congres, waar de Minister van Overzeesche Gebiedsdeelen een rede zal houden.

Maar duidelijk is toch wel, en de Regeering is daarvan volkomen op de hoogte, dat de Repoeblik en haar vrienden hier te lande Malino verdacht maken, saboteeren, trachten te vernietigen.

Te Batavia werd dezer dagen op een persconferentie officieel door onze Regeering meegedeeld, dat dr. van Mook vóór Malino Sjahrir tot een bespreking had uitgenoodigd. Maar deze antwoordde, dat hij in deze phase het nut van zulk een bespreking niet kon inzien. Is dit voor de Regeering niet een duidelijke aanwijzing, dat de besprekingen met de „regeering-Soekarno" langzamerhand een vernederend karakter krijgen? Dr. van Mook in de pendoppo van het huis van Soekarno, maar Soekarno's dienaar roept: *Tidah mou*

Zoo zijn de feiten. Overwogen van die feiten leidt dwingend tot een conclusie.

De Regeering vraagt een bijna onbeperkt vertrouwen door de indiening van dit wetsontwerp. De beantwoording van die vraag wordt mede beheerscht door het resultaat van het onderzoek, of wij op grond van de ons bekende gegevens er op kunnen rekenen, dat de ons onbekende Instructie niet de opdracht of het verlot zal inhouden, om met de „republiek" van Soekarno te onderhandelen. Het tegendeel blijkt. De Regeering sluit de onderhandelingen met de groep Soekarno uitdrukkelijk bij de taak der Commissie-Generaal in.

(Algra)

Daaraan kunnen wij onze medewerking niet verleen. Om het karakter van die groep, om de antecedenten van haar leiders, om de volstrekte uitzichtloosheid der onderhandelingen, gezien het uitgangspunt van deze groep en de tot nu toe opgedane ervaringen en, last not least, omdat deze groep een doodelijke bedreiging vormt voor het werkelijk opbouwende werk van Malino. Wie het anders stelt, vecht tegen de feiten.

Ik zou kunnen eindigen.

Maar er rest mij nog een enkel woord.

Alles wat van onze zijde wordt gezegd en geschreven, ook op dit terrein, wordt door sommigen gediskwalificeerd als de stem der „reactie”. Wij zullen ons daardoor niet laten verontrusten en uit den koers laten brengen. Wij weten, dat het gebruik van den term „reactionnair” langzamerhand zoo gemakkelijk plaats heeft, dat in een van de jongste berichten uit Indië wordt gezegd, dat Lord Killearn moeilijk vertrouwen kan vinden bij de Indonesische groepen vanwege zijn reactionnaire antecedenten.

De Regeering hoopt voor dit wetsvoorstel op een zoo groot mogelijke meerderheid om daardoor gesterkt te worden tot het doen van verdere stappen. Maar de Partij van de Arbeid wilde in deze crisis van het Koninkrijk geen nationaal Kabinet. Zij eischte, dat onze mannen buiten de Regeering zouden blijven en de formateur heeft dienovereenkomstig gehandeld.

Daardoor is misschien reeds in de Kabinetsformatie en wat toen over de Commissie-Generaal werd overeengekomen verdisconteerd, dat er vanwege vorm en strekking van dit wetsontwerp niet op onzen steun zou zijn te rekenen. Toch zou dit debat zijn vrucht hebben, zooals ik in het begin van mijn rede aantoonde.

In de Tweede Kamer hebben de communisten mee geholpen de „zoo groot mogelijke meerderheid” te vormen. Maar een week daarvoor schreef het communistische dagblad *De Waarheid* over generaal Spoor:

„Een gevaarlijk heerschapp, die generaal Spoor. Sluw, zooals van een voormalig hoofd van den Inlichtingendienst in de Oost is te verwachten. In een koloniale oorlog geloof hij niet. Hij handhaaft slechts orde en rust en voert daarom oorlog met „terroristische elementen”. Zoo bevordert hij de terugkeer van het „gezond verstand en de redelijkheid”. Een man, bezield met de blanke minachting voor den bruinen tegenstander.”

In dat artikel werd verder gezegd:

„En dan Jonkman, die de gave van de dubbelhartigheid bezit. Een Minister, die het behoud van een Nederlandsch wereldrijk als het streven van de Regeering omschrijft en tegelijkertijd „naar het voorbeeld der Philippijnen”, Indonesië een „volwaardig lidmaatschap” van de Vereenigde Naties aanbiedt. Een bewindsman, die Java en Sumatra op de a.s. Rijksconferentie in den Haag vertegenwoordigd hoopt te zien, maar eerst over herstel van rust en orde op deze eilanden spreekt. Een diplomaat ten slotte, die Amerika, Australië en de andere Mogendheden voor het aangekondigde „politieele optreden” in deze gebieden tracht te winnen, omdat zij ook belang zouden hebben bij die rust en die orde, maar met geen woord rept over het uitgangspunt van elke politiek van overeenstemming in Indonesië, nl. de erkenning van de republiek.”

Misschien heeft de Minister bij een dergelijke bijdrage aan de zoo groot mogelijke meerderheid zich den beroemden regel uit Virgilius herinnerd, dien hij nog wel zal kennen uit zijn gymnasiumtijd: *Quidquid id est, timeo Danaos et dona ferentes*, vooral als het donum van zulk een geleidebrief is vergezeld.

Wij begrijpen de moeilijke positie, waarin de Minister zich bevindt. Wij hebben onze waardeering niet achtergehouden, wanneer wij die op goede gronden konden geven. Maar wij kunnen niet stemmen tegen onze overtuiging in. Wij aanvaarden geen verantwoordelijkheid voor de kans op voldongen feiten en voor experimenten vol gevaarlijke kansen. Maar wij verzekeren den Minister, dat wij den meest krachtigen steun zullen geven aan allen werkelijk positieven arbeid, die leiden kan tot een gezonde ontplooiing van het nationale leven in Indië, in vrijheid en samenwerking. Hier mag niet kleingeestig bekibbeld worden. Wat in Malino voorloopig is bereikt, heeft onzen volledigen steun. De Indische volken hebben een Koninklijk woord en

(Algra e. a.)

daarvan mag de goudglans niet verdoffen. Maar wij vragen aan den Minister, dat hij onze even openhartige als zakelijke critiek zal aanvaarden als een positieve bijdrage aan de oplossing van vraagstukken, waarvoor wij allen een zware verantwoordelijkheid dragen. Geen *défaitisme*, gedekt door phrasologie, kan ons helpen, maar plichtsbef en volharding. Door slapheid wint men geen vertrouwen, wel door rechtvaardigheid en trouw aan het gegeven woord. Het is onze wensch, dat Harer Majesteits Regeering in Indië door een krachtig en rechtvaardig beleid, niet genoopt door vreemde inmenging, niet van haar stuk gedrongen door intimidatie, ruimte en vrijheid, zelfstandigheid en rechtvaardigheid zal helpen vestigen in Indië, ook ruimte en vrijheid in den vollen zin van het woord voor een nationalistische beweging, die niet het merkteken van het Japansche fascisme op het voorhoofd draagt.

Wij zijn genoodzaakt geweest onze wenschen ten opzichte van de toekomst te uiten ook in den vorm van critiek. En ook nadat de beslissing over dit wetsontwerp is gevallen, hopen wij het debat met de Regeering voort te zetten en daarbij naar voren te brengen, wat naar onze overtuiging is in het waarachtig belang van het volk van Indië en van het geheele Koninkrijk der Nederlanden.

De heer **Stufkens**: Mijnheer de Voorzitter! Uiteraard heeft ook de fractie van de Partij van de Arbeid het betreurd, dat de behandeling van dit zoo belangrijke ontwerp in zoo snel tempo moest gebeuren, maar zij heeft het betreurd als een noodzakelijkheid en zij is dankbaar, dat de Regeering haar voor die noodzakelijkheid heeft geplaatst. Want wanneer hier in zoo snel tempo moet worden beslist, dan is dat niet om een of ander verzuin, maar omdat hier een vraagstuk aan de orde is, dat zich met den dag met grooter dringendheid stelt, dan is dat een erkenning van den noodstand, waarin op het oogenblik de verhouding Nederland—Indonesië verkeert. Wij zijn dankbaar, dat niettegenstaande dit snelle tempo er een zoo grondige schriftelijke voorbereiding heeft kunnen plaats hebben en dat de Regeering zoo spoedig na haar optreden met dit onderwerp voor de Staten-Generaal is verschenen. Want, inderdaad, wij zijn overtuigd, dat het hier gaat om een noodstand en dat ons in dit wetsontwerp voorgelegd wordt een groote greep, een visionaire greep naar een nieuwe mogelijkheid, een sterk, bewust, verbeeldingrijk doortrekken van de politieke lijn, die tot dusver is gevolgd. De Regeering heeft een zeker voorbehoud gemaakt ten opzichte van een bespreking van haar algemeene politiek ten opzichte van de Indonesische vragen. Ik kan dat begrijpen, want het is op zich zelf niet elegant een dergelijk debat min of meer terloops te houden. Maar het is nu eenmaal zoo, dat dit deel van de Staten-Generaal nog geen gelegenheid heeft gehad om met de Regeering over dit aangelegen vraagstuk van gedachten te wisselen; en zij zal het ons daarom niet euvelduiden, wanneer wij op dit oogenblik meer dan misschien aan de overzijde gebeurd is naar aanleiding van dit ontwerp met een enkel woord in het algemeen uitdrukking geven aan onze politieke inzichten in deze vragen.

De Partij van de Arbeid is overtuigd, dat Nederland op dit oogenblik staat voor een groote historische beslissing. Zij is er van overtuigd, dat de geschiedenis ons Nederlandsche volk voor een opgave stelt, zooals zij ons in den loop der eeuwen maar zelden werd opgelegd, en dat het de proef is op onze waarachtige volkskracht, ons waarachtig besef van een natie, die geboren is uit een vrijheidsstrijd, of wij in staat zullen zijn het vraagstuk, dat ons is voorgelegd, op te lossen op een wijze, adequaat aan den ernst van den toestand.

Er is in ons volk over het algemeen een gevoel van malaise ten opzichte van deze quaestie, een gevoel van „maken wat er van te maken is”, een gevoel van een verlies, dat nu eenmaal genomen moet worden. Men ziet het onvermijdelijke daarvan, maar men ziet eigenlijk niet in, wat naar ons diepste besef de groote kant van deze zaak is, dat Nederland hier inderdaad voor een beslissende opdracht staat. De historische opdracht, waarmede wij te doen hebben, is een van de grootste en verheugendste feiten uit de wereldgeschiedenis. Prof. Bavineck heeft gezegd: Wanneer in een latere eeuw de geschiedschrijver op dezen tijd zal terugzien, zal hij niet als het grootste van dezen tijd den wereldoorlog noteren, maar dan zal hij als het belangrijkste zien de ontwakning van het Oosten, die groote volkeren-